

**Tartu Ülikooli Raamatukogu
eestikeelse kirjanduse märksõnakataloog (EM),
koostatud 1922-1998**

Pass kataloogile nr. 12¹

Kataloogi ülesanne

Kataloog peegeldab eestikeelseid trükiseid, mis on ilmunud aastatel 1632-1944, olenemata ilmumiskohast. Eestikeelse kirjanduse märksõnakataloog võimaldab lugejail otsida vanemat eestikeelset kirjandust märksõnade järgi. Kataloogi nimetuse lühivormiks on EM.

Asukoht

Kataloog asub sedelkataloogide ruumis (nr. 289).

Suurus

1998. aasta lõpus oli kataloogis umbes 23 000 kaarti, kataloogikaste - 47. Kataloogi juurde kuulub süstemaatiline märksõnaloend (koost. 1994).

Sisu

Kataloogist võib leida eestikeelse trükise kogus olevaid raamatuid, separaate, ajakirju ja jätkväljaandeid; ajalehtede kogus olevaid ajalehti ja dissertatsioonide kogus olevaid dissertatsioone, diplomi- ja auhinnatöid. Ilukirjandus peegeldub kataloogis osaliselt. Kataloog ei kajasta hilisemaid trükiste kustutamisi.

Kirje

Kataloogis on kasutatud kataloogijate koostatud põhikirje kaarte. Enne 1945. aastat koostatud põhikirjetes puudub füüsilise kirjelduse ala (lk., ill.). Perioodikaväljaanded on peegeldatud kataloogis lühikirjetega.

Raamatukogunduslikud märkused

Kataloog sisaldab põhikaarte ja teisikkaarte ehk lisamärksõnaga põhikaarte. Kaardi pöördel on toodud märksõna (märksõnad), millises märksõnarubriigis antud väljaanne asub. Näiteks kaardi „Vardja, Elmar. Noorkotka mängude käsiraamat“ pöördel on märksõnad: „Noorkotkad“, „Mängud“. Kõik märksõnad on näidatud ka kõigil teisikkaartidel samas kataloogis.

Kaardi paremasse ülanurka on märgitud trükise kohaviit, mis on valdavalt formaadilis-järjenumbriline. Eestikeelse raamatu kohaviit on näiteks: A-6639. Hiljem koostatud kaartidel on kohaviit märgitud kaardi vasakusse ülanurka.

Kataloogi ülesehitus

Kataloogi ülesehituse aluseks on TÜR-is väljatöötatud märksõnaloend, mis osaliselt pärineb veel 1920-1930-ndate aastate eestikeelse kirjanduse sõnastikkataloogi märksõnaosast. Kaardid on rühmitatud neisse märksõnarubriikidesse, mis olid liigitaja poolt määratud raamatu sisu peegeldamiseks. Kataloogis kasutati küllalt laiapiirilisi mõisteid (näit. Füüsika. Arhitektuur jne.).

---

¹ TRÜ Teadusliku Raamatukogu kataloogisüsteemi juht. Tartu, 1988

Kaartide kuhjumise tõttu märksõnarubriigis võeti hiljem tarvitusele ka kitsamapiirilisemaid mõisteid (näit. Bilanss, Turvas jne.). Igas rubriigis on kaardid omaette tähestikus.

Märksõnarubriigid kataloogis on eraldatud valgete keskväljega plastikvahekaartidega, kuhu on vajadusel märgitud ka sideviited, näiteks: „Mängud“ vt. ka „Male“ „Ristsõnamõistatused“. Alljaotised on eraldatud valgete parempoolse väljega vahekaartidega. Vasakpoolse väljega vahekaartidele on märgitud äraviited, näiteks: „Moraal“ vt. „Eetika“. Eetika“.

Kasti etiketil on näidatud esimese ja viimase rubriigi märksõnade algustähed või märksõna. Kataloogi juurde kuulub silt „Märksõnakataloog. Eestikeelne kirjandus 1632-1944“.

Kaarte liitsid ja kataloogi redigeerisid liigitamisosakonna töötajad. Kustutatud raamatute kaarte eraldasid kataloogijad ja/või liigitajad.

Abivahendid

Kataloogi kasutamise hõlbustamiseks on koostatud 1994. a. märksõnaloend „Eestikeelse kirjanduse (ilmunud 1632-1944) märksõnakataloogi süstemaatiline märksõnaloend“ (44 lk.). Loend on mõeldud nii lugejatele kui märksõnastajatele sisetöök.

Ajalugu

1922 - eestikeelse kirjanduse märksõnakataloog kasvas välja varasemast eestikeelse kirjanduse sõnastikkataloogist, mille koostamist alustati 1922. a. Sõnastikkataloog ühendas endas märksõnakataloogi ja tähestikkataloogi.

Teise maailmasõja järel sõnastikkataloogide koostamist enam ei jätkatud. Neist moodustati eraldi märksõnakataloogid ja tähestikkataloogid.

1958 – kataloogisüsteemi lihtsustamiseks ühendati seni kahes eraldi osas olnud eestikeelse vanema kirjanduse märksõnakataloog ja laenutustöö hõlbustamiseks asetati see abonemendi ruumi.

1967 – määrati kindlaks vanade ja uute kataloogide piiraastad, lähtudes teose ilmumisaastast. Märksõnakataloogidesse jäeti kirjandus, mis oli ilmunud enne 1945. aastat. (Uuema kirjanduse kaartidest moodustati süstemaatiline kataloog).

1972-1973 – kataloog redigeeriti, vaadati üle märksõnarubriikide sisu ja viited. Hakati kasutama uusi plastikvahekaarte.

Kataloogi kasutamise hõlbustamiseks koostati 1972.a. märksõnaloend, mis koosnes kahest osast: alfabeetiline loend (21 lk.) ja süstemaatiline loend (13 lk.). Loend oli mõeldud nii lugejatele kui märksõnastajatele sisetöök. (Helju Möller)

1973 – kataloog ja märksõnaloend pandi välja lugejaile. Koguti andmeid kataloogipassi koostamiseks. (Helju Möller)

1974 – moodustati iseseisev liigitamise ja märksõnastamise sektor, see aitas muuta paremaks tööd märksõna- ja süstemaatiliste kataloogidega.

1981 – seoses raamatukogu uude hoonesse kolimisega tõsteti kataloog uude kappi.

1982 – kataloogi redigeeriti, loodi uusi rubriike. (Lea Trikkant)

1989-1994 – redigeeriti terve kataloog - ca 22 000 kaarti (kahes etapis).

1989-1991- esimesel etapil kontrolliti järjestussõna õigsust, rubriigisisest järjestust, ilmumisandmete olemasolu (vajadusel andmed lisati) ja kõikide märksõnade olemasolu kaardi pöördel. Erihoiust saabunud kirjanduse paremaks leidmiseks moodustati uusi rubriike. (Lea Trikkant)

1992-1994 - teisel etapil redigeeriti kataloog sisuliselt: kaasajastati märksõnad ja loodi uusi rubriike. (Elo Tõnisoo, Lea Trikkant)

1994 – koostati uus süstemaatiline märksõnaloend. (Lea Trikkant, Elo Tõnisoo)

01.01.1999 - lõpetati kataloogi koostamine, täiendamine ja parandamine seoses infosüsteemi INNOPAC rakendamisega. Kirjandus on edaspidi leitav e-kataloogist ESTER.

2007 – lõpetati eestikeelse kirjanduse sisestamine e-kataloogi ESTER (eestikeelse tähestikkataloogi järgi), kuid vanem kirjandus, mis on eestikeelse kirjanduse märksõnakataloogis, ei pruugi alati olla (adekvaatselt) märksõnastatud ja liigitatud.

Kirjandust kataloogi kohta

Dubjeva, Ljudmila. Käsikirjalistest kataloogidest elektronkataloogini // Raamatukogu (1998) nr.3, lk.19-20.

Riives, Helje. Kataloogid ja kirjanduse töötlemine // Teadusliku Raamatukogu töid. V, TRÜ Teadusliku Raamatukogu tegevus aastatel 1940-1976. Tartu, 1977. Lk. 57-65.

Riives, Helje. Kataloogimine ja kataloogid // Raamatukogu töid. VIII, Tartu Ülikooli Raamatukogu 1918-1940. Tartu, 1990. Lk. 72-86.

Märkus 1. 23. märtsil 2006. a. otsustas kaart- ja sedelkataloogide säilitamise töögrupp: eestikeelse kirjanduse märksõnakataloog on ainus TÜR-s säilinud märksõnakataloog, mis pakub võimalust otsida varasemat (1632-1944) eestikeelset kirjandust. Kataloogis on kasutatud unikaalset, TÜR-is väljatöötatud infootsikeelt (EM-i märksõnastik, mis osaliselt pärineb veel 1920-1930-ndate aastate eestikeelse kirjanduse sõnastikkataloogi märksõnaosast). **Kataloog kuulub alalisele säilitamisele.**

Passi koostajad: Elsa Loorits, Elo Tõnisoo, märts 2015

Täiendatud ja kinnitatud TÜR kaart- ja sedelkataloogide säilitamise töögrupi poolt 10.04.2015